

Ny skikkelighetskultur blant ungdom

Dagens ungdom ruser seg stadig mindre, de er mer hjemme og de trives godt på skolen. Konfliktnivået er lavt og kun få har atferdsproblemer. Ungdomsgenerasjonen er preget av en skikkelighetskultur der mange trener og spiser sunt. Hvorfor rapporterer da så mange unge om psykiske plager og ensomhet?

TEKST OG FOTO: TRUDE AALMEN, KORUS - NORD

NYERE UNGDOMSFORSKNING inneholder flere motsetninger og paradokser sett i forhold til tidligere trender og sammenhenger. Dette får mange samfunnsforskere til å klø seg i hodet, deriblant sosiologen Tormod Øia. Han har forsket på ungdom, rusproblematikk og ungdomskulturer i en årrekke, og har lenge vært tilknyttet NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring). I fjor ga han ut boka «Ungdom, rus og marginalisering», basert på egen forskning og tall fra den store «Ung i Oslo-undersøkelsen» i 2012, som Øia selv ledet. «Ung i Oslo» ble gjennomført allerede i 1996 og så i 2006. Siden en nå har sammenlignbare data over en periode på 16 år, kan en for første gang studere flere utviklingstendenser blant norsk ungdom. Ungdata-undersøkelsene, som nå gjennomføres over hele landet, er bygd på samme mal som Ung i Oslo, og gir også sammenlignbare data.

Flere har psykiske plager

– Både Ung i Oslo-materialet og Ungdata viser en tydelig generell nedgang i andelen av unge som ruser seg. Særlig er alkoholforbruket redusert. Dagens unge er dessuten mer hjemme, de har stor tillit til egne foreldre og de aller fleste har et godt forhold til sine venner. De er også godt tilpasset på skole- og fritidsarenaen, med et lavt konfliktnivå. Likevel har den andelen som

rapporterer om psykiske plager gått dramatisk opp i denne perioden, og særlig gjelder dette for jentene, påpeker Øia.

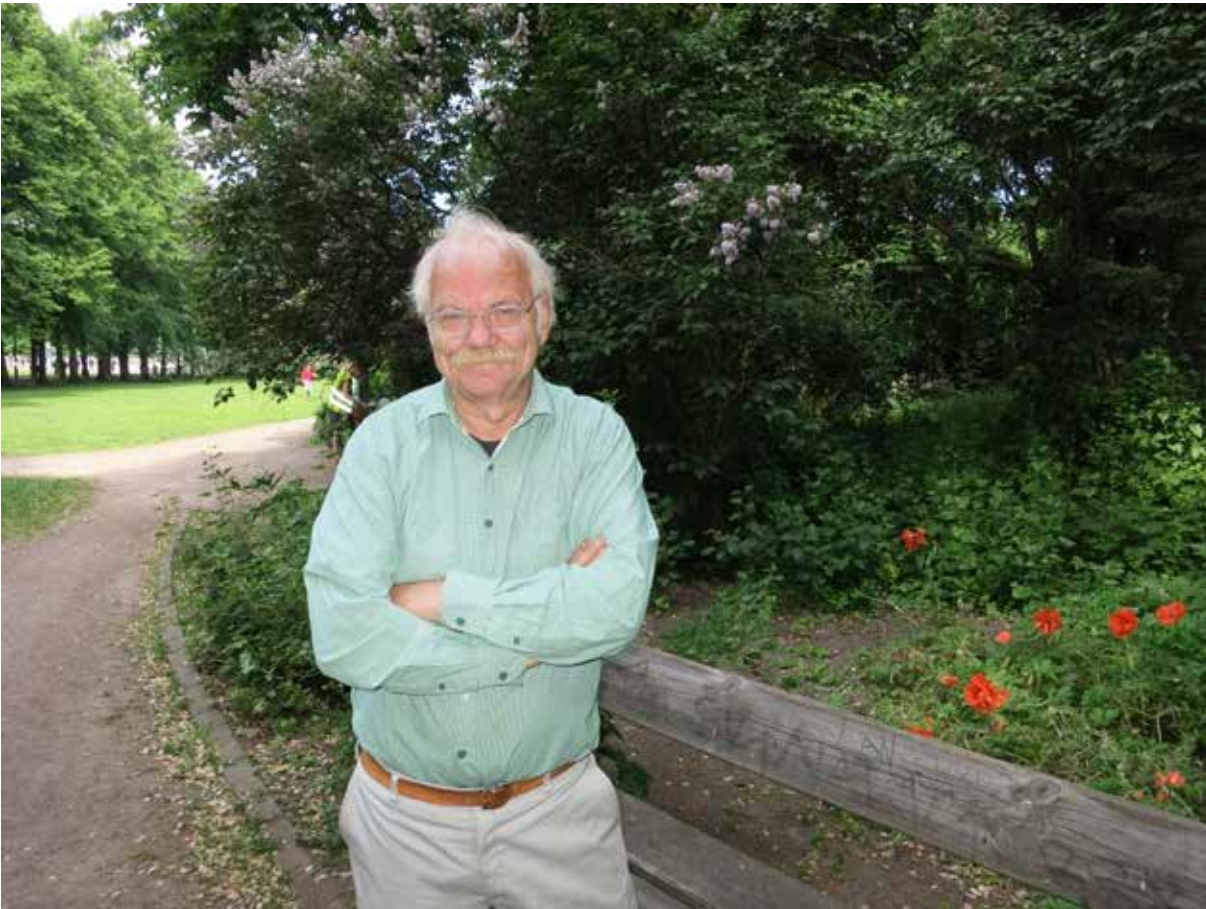
Denne motsetningen er vanskelig å forklare, ifølge Øia. Han mener mye ligger til rette for at de unge burde ha et godt liv og være fornøyde på flere plan, ikke minst på grunn av den generelle økonomiske veksten i landet.

– *Hvorfor oppstår denne motreaksjonen med flere psykiske plager og en dårligere psykisk helse blant ungdom?*

– Noe kan nok forklares med at så mange unge opplever et økt press i forhold til skole og utdanning. I jakten på høyere utdanning og en god jobb påføres dessuten mange unge en høy arbeidsbelastning. Trolig opplever mange ungdommer, spesielt jentene, større krav til å være vellykka. Gjennom Ungdata vet vi også at mange jenter rapporterer om ensomhet og et dårlig selvbilde. Dette forsterkes av de sosiale mediene, der det er så viktig å sanke «likes» og bli sett på som vellykka, forklarer Øia.

Lavere terskel for motgang

Ifølge Øia viser Ung i Oslo at det over tid har vært en nedgang i andelen unge som svarer ja på spørsmålet om de har generelt god helse. Fortsatt rapporterer rundt 60 prosent av de unge om god helse, ifølge ferske Ungdata-tall, men i løpet av

Det er in å trene mye og spise sunt, og da matcher det dårlig å drikke seg full i helgene. Det er altså en skikkelig kulturskifte blant dagens ungdomsgenerasjon som kan forklare hvorfor de drikker mindre, sier forsker Tormod Øia.

2000-tallet har vi fått stadig flere som krysser av for generelt dårlig helse. Dette mener Øia tyder på et endret toleransenivå for ulike typer helseplager blant de unge.

– Samtidig vet vi jo at de fysiske helseplagene er relativt stabile, også blant ungdom. Dermed kan det virke som det har vært en endring blant ungdom i deres subjektive oppfatning av hva som er en god eller dårlig helse. Den økende graden av rapporterte psykiske plager og den synkende kurven for god helse kan med andre ord tyde på at dagens ungdom har utviklet en annen toleransegrense og en lavere terskel for motgang. Kanskje har vi rett og slett fått en mer sytende og klagende ungdomsgenerasjon, undrer han.

Færre drikker seg fulle

At forbruket av alkohol har gått så tydelig ned

i ungdomsgruppen, synes Øia er positivt, men dette er kanskje enda vanskeligere å forklare. Ulik forskning har nemlig flere ganger vist en sterk sammenheng mellom de unges drikkevaner og foreldrenes alkoholforbruk. Og selv om en i voksenbefolkningen har sett et stadig økende forbruk av alkohol, spesielt i grupper med høy utdanning og høy inntekt, så drikker ungdom generelt stadig mindre. I 1996 var det 45,2 prosent av de unge i Oslo i alderen 14-17 år som hadde drukket seg tydelig beruset, i 2006 38,6 prosent og i 2012 var det 28,8 prosent som hadde gjort dette.

– Gjennom Ungdata vet vi at stadig flere unge tilbringer mye tid på nettet, der de enten spiller dataspill eller er aktive på sosiale medier. Kan nedgangen i de unges alkoholforbruk forklares med at så mange av dem tilbringer mer tid hjemme hos foreldrene i helgene?

– Nei, det tror jeg blir litt for enkelt. Det kan likevel være en av flere forklaringer. En annen teori om redusert alkoholforbruk blant ungdom er at de rett og slett er trendsettere på dette området. Jeg tror personlig at dette er en utvikling som vi vil se også blant voksne om noen år. Er det ikke slik at også vinmonopolet har sett en nedgang i salget av hetvin? De unge vil kanskje ikke være som sine foreldre på dette området, og drikker derfor mindre, fortsetter Øia.

Skikkelighetskultur

Han påpeker samtidig at det har foregått en form for framtidsdisiplinering blant mange unge de siste årene:

– Det er in å trene mye og spise sunt, og da matcher det dårlig å drikke seg full i helgene. I jakten på vellykkethet lever mange unge under et strengt regime når det gjelder kosthold. Det er altså en skikkelighetskultur blant dagens ungdomsgenerasjon som kan forklare at de drikker mindre, fortsetter han.

At vi har fått en endret ungdomskultur mener Øia må ses i et lengre tidsperspektiv. På 60- og 70-tallet snakket man om en ny generasjonskløft, der ungdom hadde et sterkt behov for å skille seg ut fra de voksne i samfunnet. Det oppsto egne ungdomskulturer og stilarter, der ungdom markerte sin særegenhet gjennom klær, hårfrisyrer og musikkform.

Sosiologen Thomas Ziehe introduserte begrepet «kulturell frisetting» for å understreke at de unge nå hadde fått større frihet til å skape sin egen identitet og kultur. Sosial bakgrunn, familie og lokalsamfunn ga ikke lenger hjelp og føringer i forhold til de unges livsvei og ulike verdivalg. Sosiologen Georg Herbert Mead mente på 70-tallet at «de signifikante andre», de som virkelig har betydning for de unges identitetsbygging og dannelsesprosess, ikke lenger var familie og slekt, men først og fremst venner.

De betydningsfulle andre

I boka «Ungdom, rus og marginalisering» diskuterer Øia om vi ser en ny dreining i forhold til «de betydningsfulle andre». Han påpeker at også dagens voksenrolle har endret seg, noe som

bidrar til at det er mindre avstand mellom generasjonene. Ungdom og voksne har blitt mer like både i forhold til holdninger og verdier, og måten vi lever våre hverdagsliv på.

– Dermed er det ikke lenger venner og jevnaldergruppa som utgjør ungdommenes «signifikante andre», men foreldrene. Dette bekreftes gjennom Ungdata, der svært mange unge svarer at de synes det er viktig å rette seg etter foreldrenes holdninger og meninger. Dette gjelder på en rekke områder, men særlig i forholdet til synet på rusmidler, valg av utdanning og yrke. Det gjelder imidlertid ikke i spørsmålet om klær og musikk, forklarer Øia videre.

Han legger til at dagens unge i sitt livsløp har tilbrakt svært mye tid i barnehagen og på skolen. Deres barndom og ungdomstid har i større grad vært institusjonalisert, sett i forhold til tidligere generasjoner. Fritiden deres har dessuten vært preget av organiserte aktiviteter, og i de senere årene har de vært både deltakere og pådrivere i det som kan beskrives som en digital revolusjon. Ifølge Øia bidrar alt dette til at vi har fått en endret ungdomskultur.

– Vår tids ungdommer er altså preget av en skikkelighetskultur, med mindre alkoholforbruk, men også økt grad av psykiske plager. Det er viktig at disse ungdommene, særlig jentene, nå blir fanget opp, slik at de psykiske plagene ikke blir noe de bærer med seg videre i utdanningsløpet sitt og i voksenlivet, sier Øia. ☹️

